

IE XICONS, COM HO FEM IDÒ?

Tractament de les
varietats dialectals a
l'aula de CLE

Miquel Miró
Universitat de Hèlsinki

Úrsula Vacalebri
Universitat de Torí

QUINA VARIETAT UTILITZEU A L'AULA?

<https://www.menti.com/nc1txcfchm>

INTRODUÏU LES DIVERSES VARIETATS DEL CATALÀ A L'AULA?

<https://www.menti.com/oi4qxwwga5>

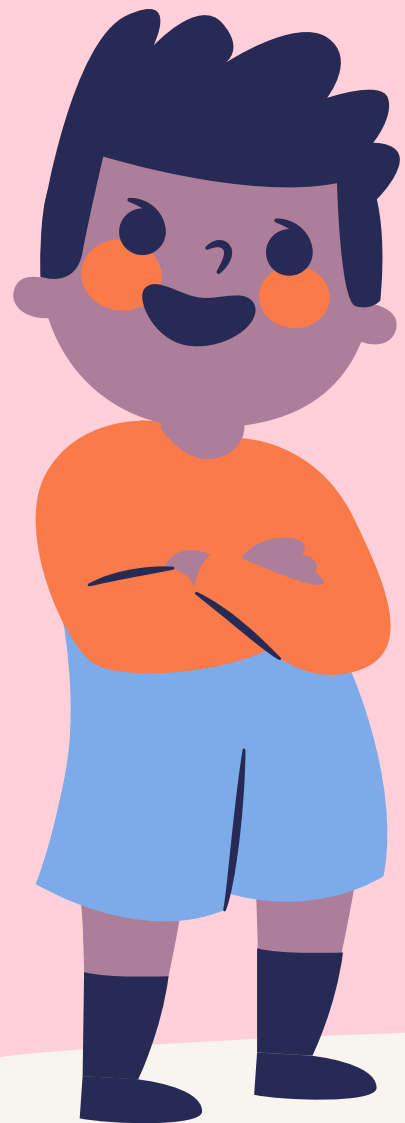
COM INTRODUIM LES DIFERENTS VARIETATS?

<https://www.menti.com/r48xi794co>

Les varietats del català a l'aula

Com ho fem?

TOMBAR PREJUDICIS

Abans de començar...

1. Comencem per nosaltres mateixos: autoodi, complex d'inferioritat, desconeixement de les varietats i la dialectologia, etc.
2. Preparem-nos: necessitem material i arguments.
3. Tombem els prejudicis de l'alumnat.

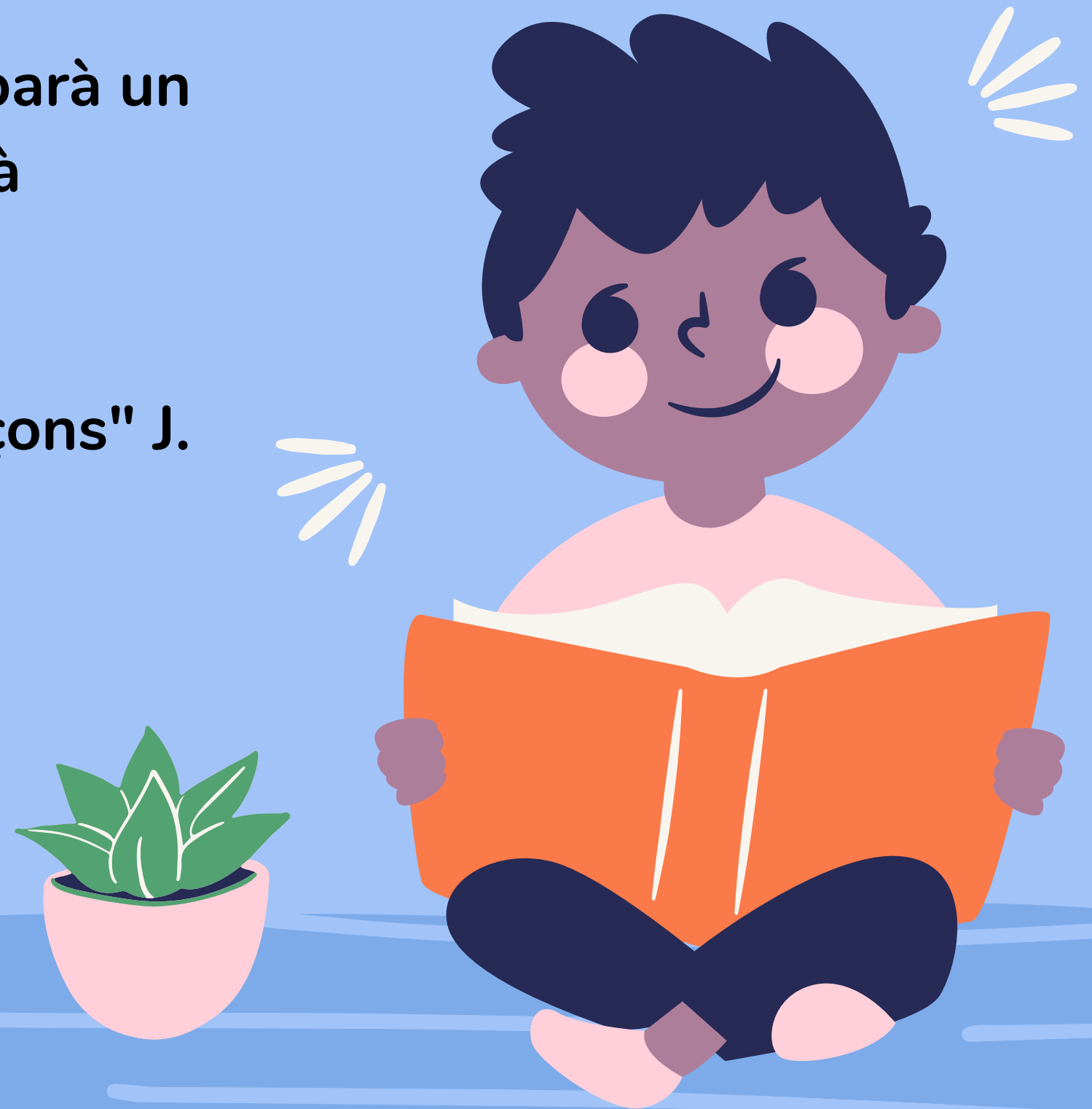

COM TOMBEM ELS PREJUDICIS?

1. "Paese che vai, usanza che trovi". Cadascú trobarà un context sociolingüístic i cultural divers, i s'haurà d'adaptar.

2. "L'ànima dels pobles està feta de paraules i cançons" J. Borja. Toquem-los la fibreta!

"'u dialettu esti com'o pani
chi facenu 'na vota, pani veru,
'i sulu ranu, senza corpi strani,
'u dialettu esti simprici e sinceru".

NO CAURE EN...

"Folclorització"

1. Trobar un equilibri entre tradició i actualitat: les varietats són ben vives, ahir, hui, i (esperem) demà?
2. Fer veure les varietats o dialectes com una cosa anacrònica, morta.
3. Mantenir la importància de l'estàndard, sempre des del respecte a les altres varietats.

Com fem tot açò?

1. Tenint molt clar el que volem fer, i el que no.
2. Formant-nos i seleccionant o preparant el material que necessitem.
3. Mostrant al nostre alumnat una visió positiva i enriquidora de les varietats.

COM US HO PODEM ENSENYAR?

AQUESTA HA SIGUT LA NOSTRA EXPERIÈNCIA...

RECURSOS QUE TENIM A L'ABAST

Manuals

Balear:

Escartín, M., Pujol, A., Bernadó, C. (2019). Au idò A2. Català per a adults : Edició per a les Illes Balears. Barcanova

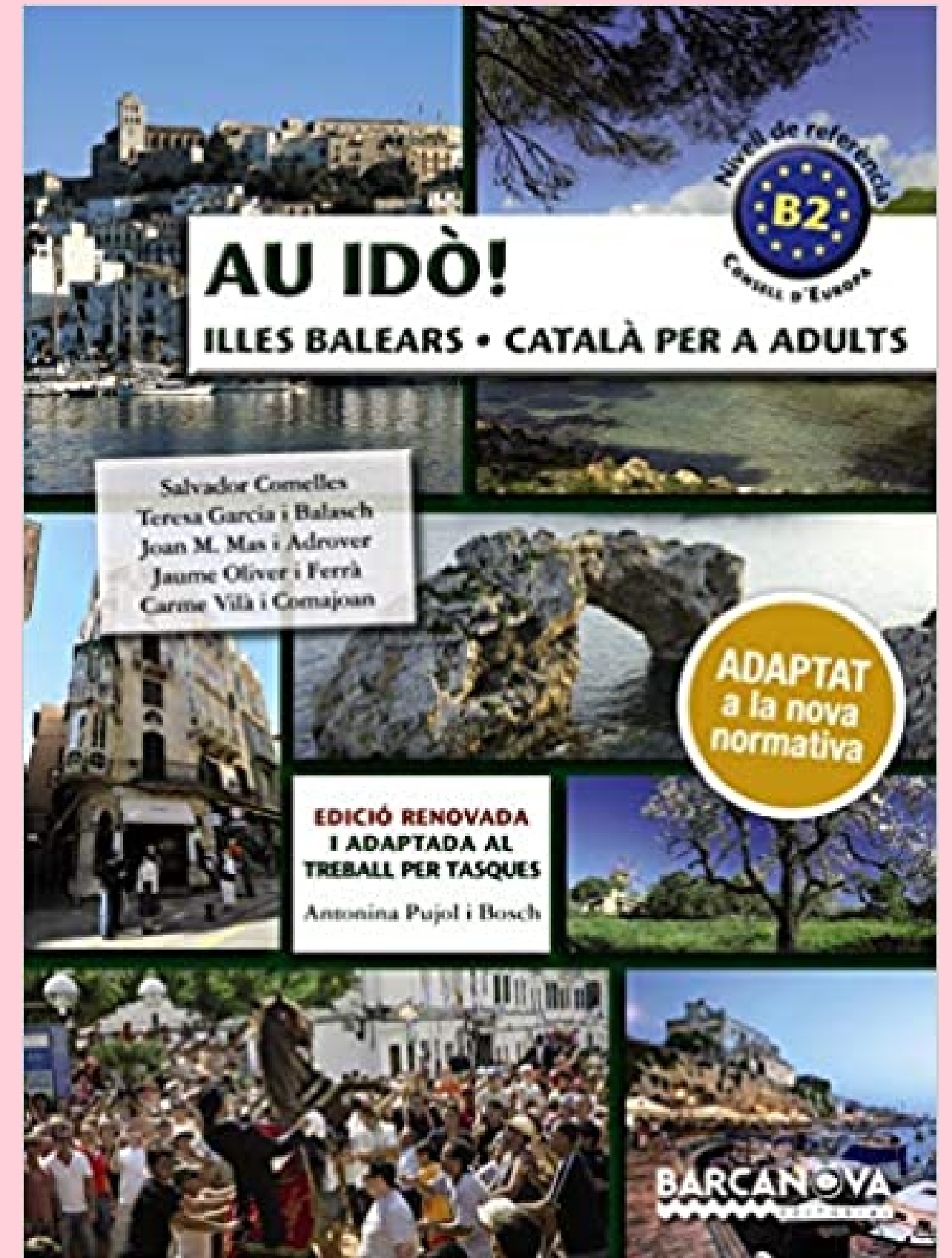
Bernadó, C. et al. (2020). Au idò B1. 1-2-3 (Illes Balears).

Barcanova

Comelles, S. et al. (2020). Au idò! Català per a adults. Nivell B2. Illes Balears. Barcanova.

Comelles, S. et al. (2018). Au idò! Català per a adults. Nivell C1. Illes Balears. Barcanova.

Comelles, S. et al. (2021). Au idò! Català per a adults. Nivell C2. Illes Balears. Barcanova.

RECURSOS QUE TENIM A L'ABAST

Manuals

Valencià:

Aranda Mata, M. (2017). De dalt a baix: valencià, nivell C1 (1a ed.). Bromera.

Borja, J. (1999). Valencià mitjà (1a ed., 1a reimp.). Castellnou.

Gonzàlvez i Escolano, H., & Francés Díez, M. À. (2009). Va de bo!: nivell elemental de valencià (B1) (1a ed.). Bromera.

Gonzàlvez i Escolano, H., & Segura Llopes, C. (2009). Va de bo!: nivell mitjà de valencià (c1) (1a ed.). Bromera.

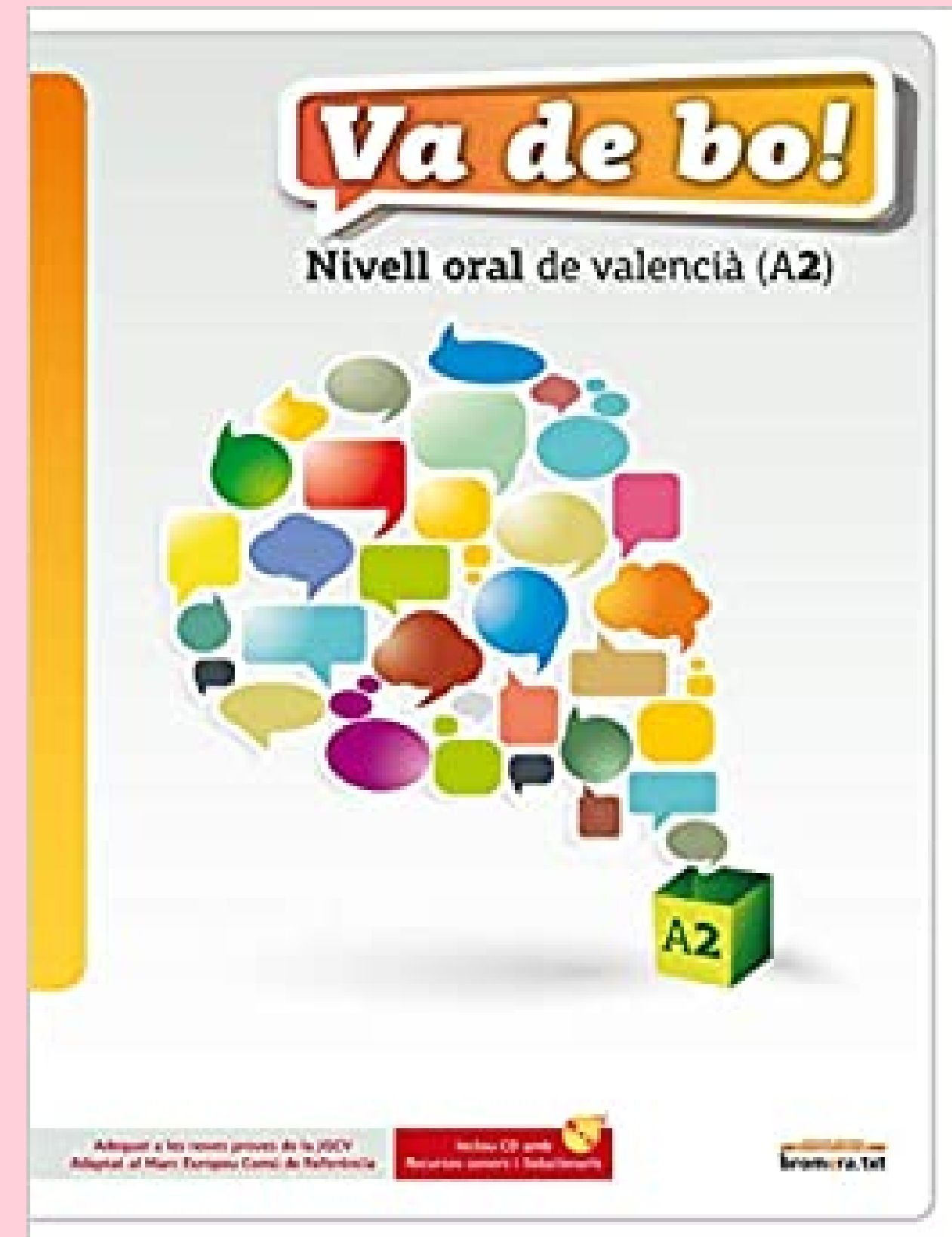
Gonzàlvez i Escolano, H., & Francés Díez, M. À. (2010). Va de bo!: superior de valencià (C2) (1a ed.). Bromera.

Martínez Amorós, J. (2017). Punt per punt A2: [curs de valencià de nivell A2]. Publicacions de Universitat d'Alacant.

Martínez Amorós, J. (2017). Punt per punt B1: [curs de valencià de nivell B1]. Publicacions de Universitat d'Alacant.

Martínez Amorós, J. (2017). Punt per punt B2: [curs de valencià de nivell B2]. Publicacions de Universitat d'Alacant.

Martínez Amorós, J. (2017). Punt per punt C1: [curs de valencià de nivell C1]. Publicacions de Universitat d'Alacant.

RECURSOS QUE TENIM A L'ABAST

Recursos en línia

ELS SONS DEL CATALÀ: <http://www.ub.edu/sonscatala/ca>

CORPUS ORAL DIALECTAL (COD): <http://www.ub.edu/lincat/resultats/>

ATLES INTERACTIU DE L'ENTONACIÓ DEL CATALÀ: <http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio/mapa.html>

ATLES INTERACTIU UNESCO DE LES LLENGÜES DEL MÓN EN PERILL: <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php?hl=es&page=atlasmap>

GUIA D'USOS LINGÜÍSTICS DE L'IIFV: <https://web.ua.es/iifv/Guiausos.pdf>

GRAMÀTICA NORMATIVA VALENCIANA (GRAMÀTIC-ON): <http://www.avl.gva.es/gnv/>

GALÍ: <https://clic.xtec.cat/gali/index.html> (Hi ha recursos en alguerès i nord-occidental)

DICCIONARI VISUAL: https://www.conselldemallorca.cat/media/12521/DICCIONARI_VISUAL.pdf

MALLORCAT: https://www.conselldemallorca.cat/media/12521/DICCIONARI_VISUAL.pdf

MAÓ EN CATALÀ:
http://www.ajmao.org/WebEditor/Pagines/file/Med_Intercultural/Quadern%20Mao%20en%20Catala.pdf

MATCAT: <https://ebapenobert.caib.es/course/view.php?id=32>

RECURSOS QUE TENIM A L'ABAST

XARXES SOCIALS

INSTAGRAM:

@riquesalexica
@cabrafotuda
@_cetrencada
@festadesparladesa

TWITTER

@VicentBeltran4
@parauladelsud
@paraulesenxarxa
@paraulesM

YOUTUBE/PROGRAMES

Trau la llengua: <https://www.apuntedia.es/programes/trau-la-llengua>

Bambant per casa: <https://www.apuntmedia.es/programes/bambant-per-casa>

Valencià del Carxe: <https://www.youtube.com/watch?v=pGVI2iK9dkg>

Documental sobre l'Alguer: <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/cosins-germans/lalguer/video/5613029/>

Parlam, rallam, xerram: <https://ib3.org/parlam>

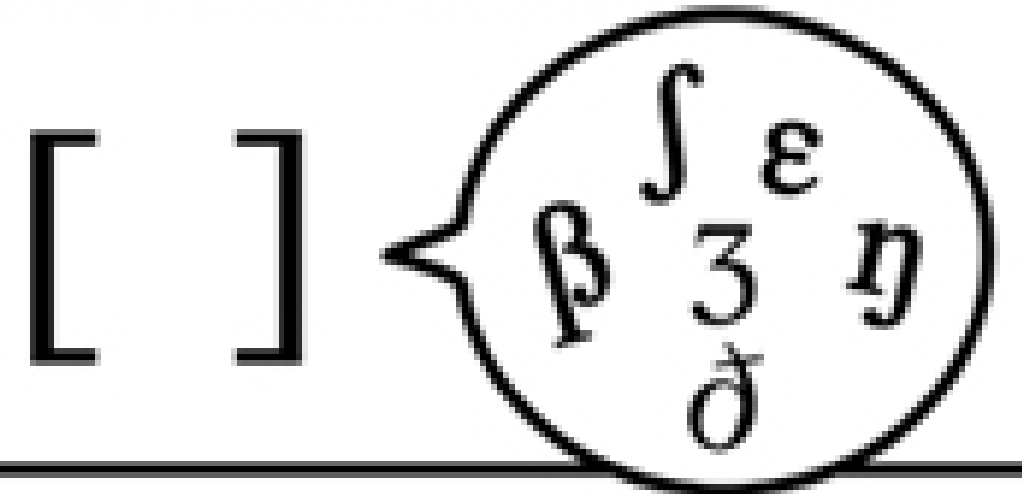
4 cats: <http://4cats.llull.cat/4cats/index.cfm>

Pot de plom: <https://www.youtube.com/user/PotDePlomTV>

Miss Tagless: <https://www.youtube.com/channel/UCAu6...>

Carquinyol: https://www.youtube.com/channel/UC0b_...

Els sons del català

APRENENTATGE I ADQUISICIÓ DEL LÈXIC

Diferència entre lèxic passiu i actiu

"S'ha dit, segons enquestes, que una persona culta coneix unes 12.000 paraules (vocabulari passiu); però només n'usa unes 500 - 600 (vocabulari actiu)." (Mallart i Navarra 2013: 116)

ENSENYAMENT DEL LÈXIC DIALECTAL

APRENENTATGE I ADQUISICIÓ DEL LÈXIC

Comprensió, emmagatzament i recuperació

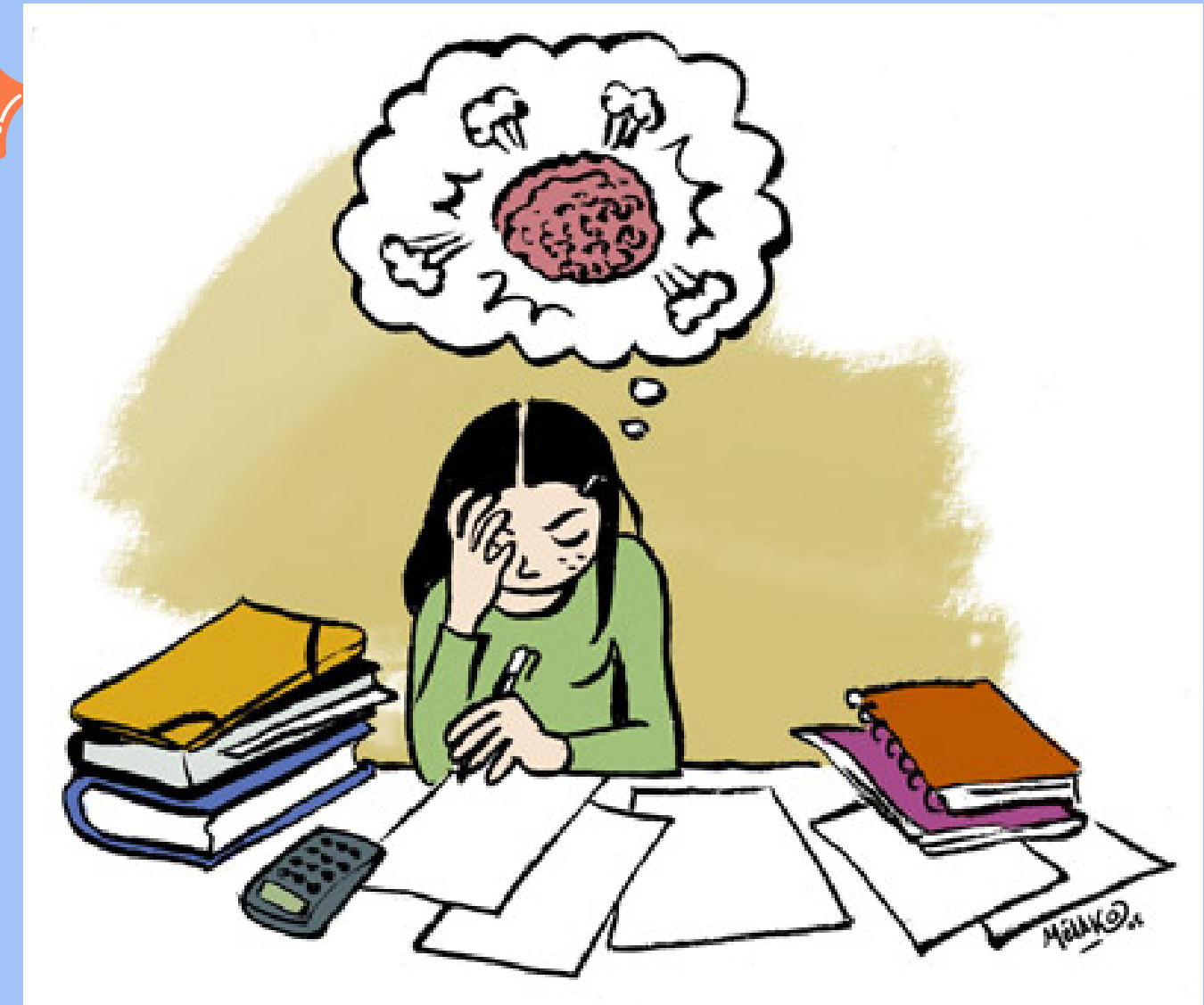
“Es cierto que, para la didáctica del léxico, son fundamentales los tres estadios de procesamiento de las palabras: la comprensión, el almacenamiento y la recuperación (Martín, 1999; Baralo, 2001). Estos procesos están relacionados, pero no son idénticos. Puede ser, por ejemplo, que “sepamos” una palabra (la tengamos almacenada) pero no sepamos “recuperarla” (evocarla para el uso).”

LA IMPORTÀNCIA DE LA COMPRENSIÓ

Nattinger (1988)

- No cal intentar comprendre totes les paraules d'un text
- És suficient atribuir un significat general al mot
- L'aprenentatge del significat d'una paraula s'assoleix quan la trobam a diferents contextos

LA IMPORTÀNCIA DE LA COMPRENSIÓ

Sanjuan i Barrigüete (2019)

1. **Objetivo:** activar esquemas de conocimiento del mundo y esquemas de vocabulario relacionados con el texto, antes de su lectura.

Conversación dirigida por el docente:

- a) ¿Sabéis qué es una inundación? ¿Qué clases de inundación puede haber? ¿Qué puede provocar una inundación? ¿Qué daños puede ocasionar (a las personas, a las casas, a la agricultura, etc.)? ¿Habéis visto alguna vez una

Lo posible: saber qué hacer en una inundación

Los daños producidos por el desbordamiento del río Azul y la rambla Nabla se van solucionando: la carretera N-430 volverá a abrirse al tráfico después de reparar el asfalto. El parque de la ribera del río Azul sigue inundado. Sin embargo, ya han finalizado las obras de recuperación del patio del colegio. Sus alumnos volverán el lunes a las aulas.

Las noticias para los vecinos de las viviendas construidas en el cauce de la rambla no son positivas. Tras llevar seco varias décadas, su caudal subió espectacularmente y la violencia de sus aguas arrasó las casas.

Para prevenir estas situaciones, el ayuntamiento ha difundido a los ciudadanos estas recomendaciones.

Antes de la inundación:

- Preparar un kit de supervivencia con radio, linterna, alimentos enlatados, mantas, botiquín...
- Tener a mano los teléfonos de emergencia, el seguro del hogar y establecer un punto de reunión familiar.

Durante la inundación:

- Si estás en casa: apagar la luz, el gas y el agua. Subir al lugar más alto y escuchar por la radio los consejos de las autoridades.
- Si estás en un vehículo: salir de él, evitar andar por las aguas en movimiento.

Fuente: Alfonso Talavera, E., Bellón Mena, A., Moral Santa-Olalla, A., Tapiador Pérez, C. (2015). *Ciencias Sociales. 4.º Primaria*. Proyecto “Saber hacer”. Sevilla: Grazaalema/Santillana.

inundación? ¿Qué pueden hacer las personas cuando saben que va a ocurrir una inundación en su pueblo o ciudad?

LA IMPORTÀNCIA DE LA COMPRENSIÓ

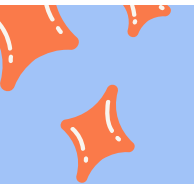
Sanjuan i Barrigüete (2019)

2. Objetivo: hacer una lectura rápida del texto para fijarse en ciertos aspectos (títulos destacados tipográficamente, ilustraciones) y generar hipótesis sobre el contenido y la intención general del texto.
El profesor entrega el texto y deja que los alumnos le echen un vistazo en un tiempo breve. A continuación dirige el análisis de las ilustraciones y los títulos:
 - a) ¿Qué os ha llamado más la atención de este texto?
 - b) ¿Qué se ve en las ilustraciones? (El profesor anota en la pizarra el vocabulario que mencionen).
 - c) ¿Sabríais qué hacer en una inundación?
 - d) ¿Dónde puede haber aparecido este texto? ¿Cuál puede ser la intención de quien lo ha escrito? ¿Quién puede dar consejos e informaciones para saber qué hacer en una inundación?
 - e) Relaciona el título del texto (*Lo posible: saber qué hacer en una inundación*) con los subtítulos *Antes de la inundación* y *Durante la inundación* y anticipa el contenido de esa parte del texto que aún no se ha leído.

3. Objetivo: tras una lectura completa del texto, verificar o no las hipótesis previas y comprender las ideas principales.

- a) ¿Qué ha ocurrido? ¿Cuál es la noticia? ¿Qué es lo que ha producido la inundación?
- b) ¿Qué daños ha provocado...? Si no lo recordáis, buscadlo en el texto.
 - En el parque
 - En la carretera
 - En el patio del colegio
 - En las casas
- c) ¿Qué consejos da el Ayuntamiento a la población?

ADQUISICIO DEL LÈXIC

Prado Aragonés (2004:286)

Què vol dir conèixer una paraula?

- Saber-la pronunciar i escriure, a més de conèixer amb exactitud el seu significat quan la llegim o escoltam
- Conèixer la seva categoria gramatical, característiques morfològiques i possibilitats de combinació sintagmàtica i paradigmàtica amb altres unitats lèxiques
- Ser conscient, no només del seu valor denotatiu, sinó també dels possibles valors connotatius, dels seus usos expressius i del sentit figurat.
- Entendre les relacions de sinonímia, antonímia o homonímia que té amb altres mots de la seva família lèxica

EXEMPLE

"Betzol"

1 Valor denotatiu i connotatiu

Un pare a un altre:

El nostre fill és un poc betzol, li costa seguir les classes

Un amic a un altre:

- Què fas betzol? Fa un munt que no sé res de tu

2 Característiques morfològiques i sintàctiques

Morfemes flexius: betzol, betzola, betzols, betzoles...

Sufixos diminutius, augmentatius, despectius: betzolet, botzolat, betzolarro, betzolango...

Tendència a substantivar-se

3 Sinonímia i antonímia

beneit, toix, ximple...

Viu, llest, intel·ligent...

RECURSOS ÚTILS PER AL LÈXIC

Onomasticon Cataloniae:

<https://oncat.iec.cat/>

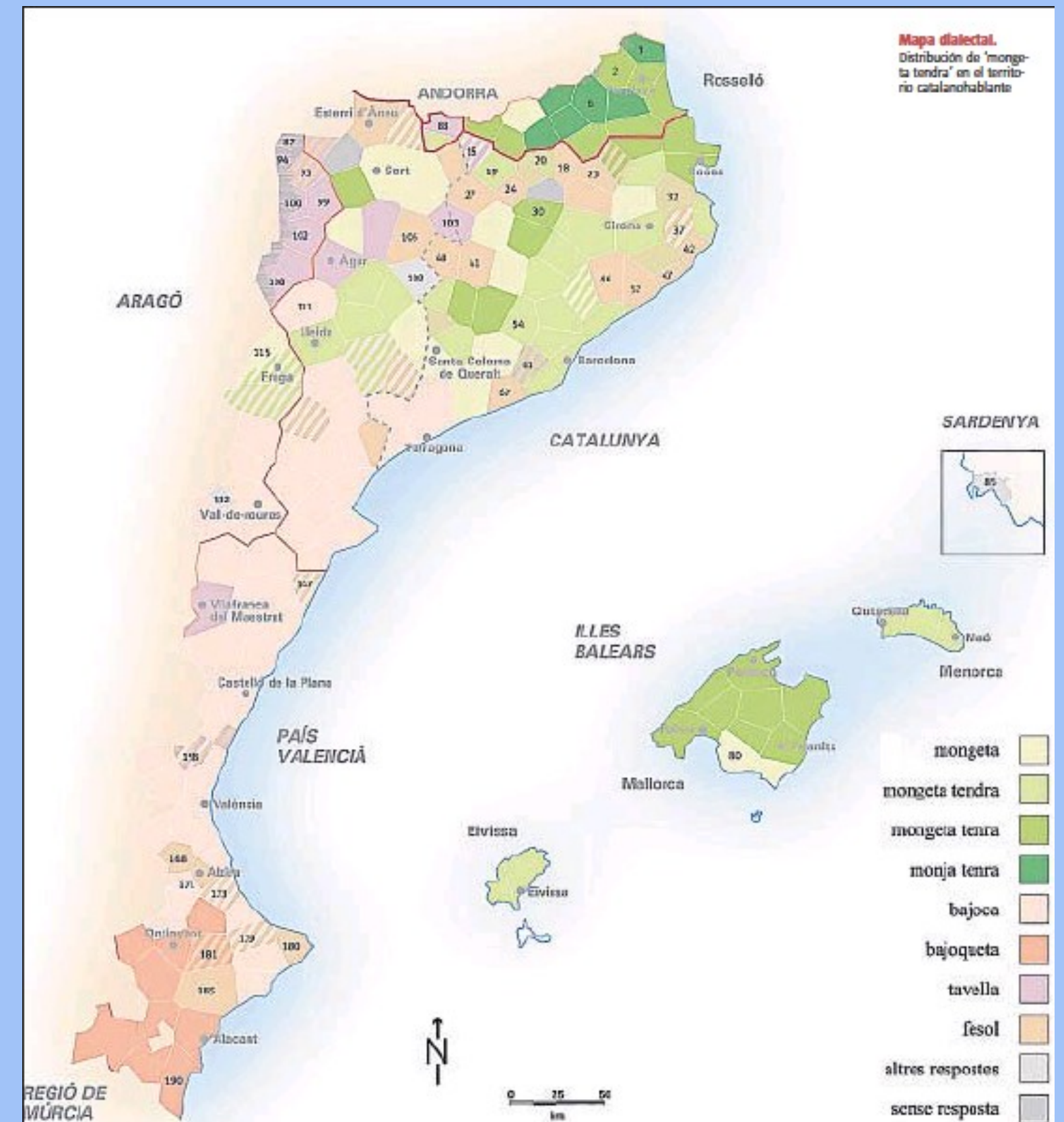
Diccionari català-valencià-balear

<https://dcvb.iec.cat/>

Atles lingüístic del domini català:

<https://aldc.espais.iec.cat/>

Diccionari de freqüències de Joaquim Rafel i Fontanals (1998)

Activitats de lèxic

CENDRES-ANEGATS

Activitat de vocabulari

Encara record perfectament
quan tu me deies "dóna'm sa ma".
No mos bastaven ses promeses per acomplir
i me reies en arribar.

Quants de **pics** he de **travelar**!
Es temps me curarà massa tard...

Lentament vares trobar defectes
on primer tu hi veies virtuts.
I el que abans era quietud,
ara és silenci per callar i no patir.
Com una nit sense matí...

Me'n faig creus com ahir era tan tendre.
Allò que abans era foc, ara ja és cendra
que he escampat, per poder quedar-hi **ajocat**.
I te'n vas! I jo aquí tirat com un **ca**....

Maldament te pens i te record
Tu bats ses ales ben lliure
M'estim més veure't riure
Que malviure sempre presa de mi
Com un nadó sense destí.

CENDRES-ANEGATS

1 Després de llegir atentament la cançó, en parelles, escriviu la conversa que podrien tenir els dos protagonistes si es trobassin avui. Heu d'incloure els equivalents de les paraules en negreta que emprau en el vostre dialecte.

ACTIVITAT

1 Quines paraules d'altres llengües romàniques s'assemblen a aquests mots mallorquins? Escriu-les.

Paraula	Llengües romàniques
Un pèsol	
Una tomàtiga	
Una fraula	
Un melicotó	
L'alfabaguera	

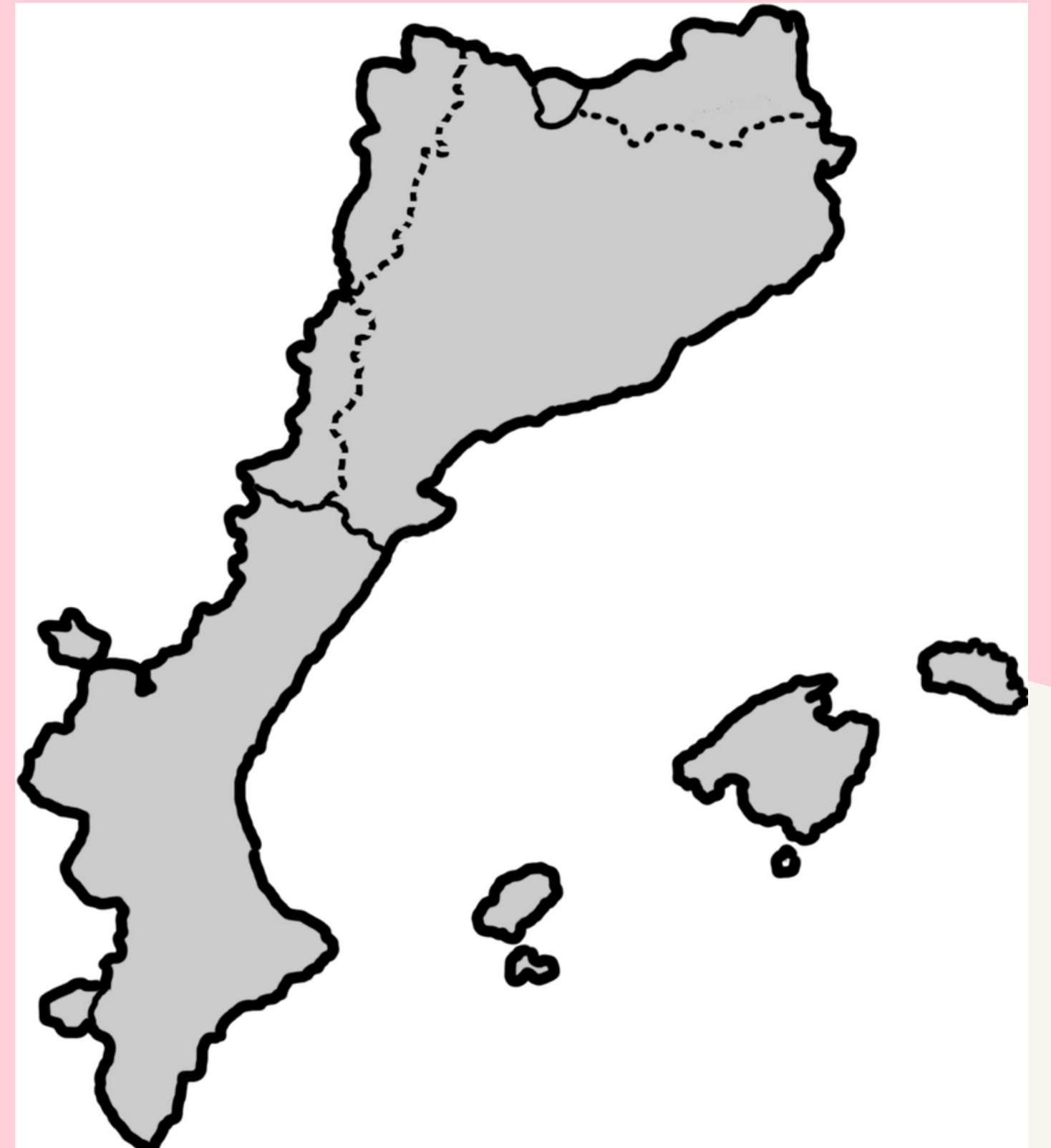
ACTIVITAT

1 Quines paraules del teu dialecte et recorden a aquestes?
Escriu-les.

Paraula	Camp temàtic	Paraula(es) que et recorda
Horabaixa	Moments del dia	
Un melicotó	Menjar	
Una granera	Estris de la llar	
Un capell	Roba	
Un ca	Animals	
Idò	Conjunció	

ACTIVITAT

1 Col·loca les paraules subratllades dels diferents textos sobre el territori on s'utilitzen.

ACTIVITAT

1 L'objectiu del joc és transformar una oració en una altra. Per fer-ho, heu de canviar, afegir o llevar una, dues o tres paraules de l'oració a cada torn que tengueu. Al final de cada pas, l'oració ha de ser gramaticalment correcta. Heu d'intentar aconseguir el vostre objectiu amb el mínim de torns possibles.

Exemple:

El tassó va caure quan el vaig tocar

Un got va caure quan el vaig tocar (2 canvis)

Comprà un got quan el vaig tocar (3 canvis)

Comprà un got a la botiga quan el vaig tocar (3 canvis)

Comprà un got a la botiga del costat quan el tocà (3 canvis)

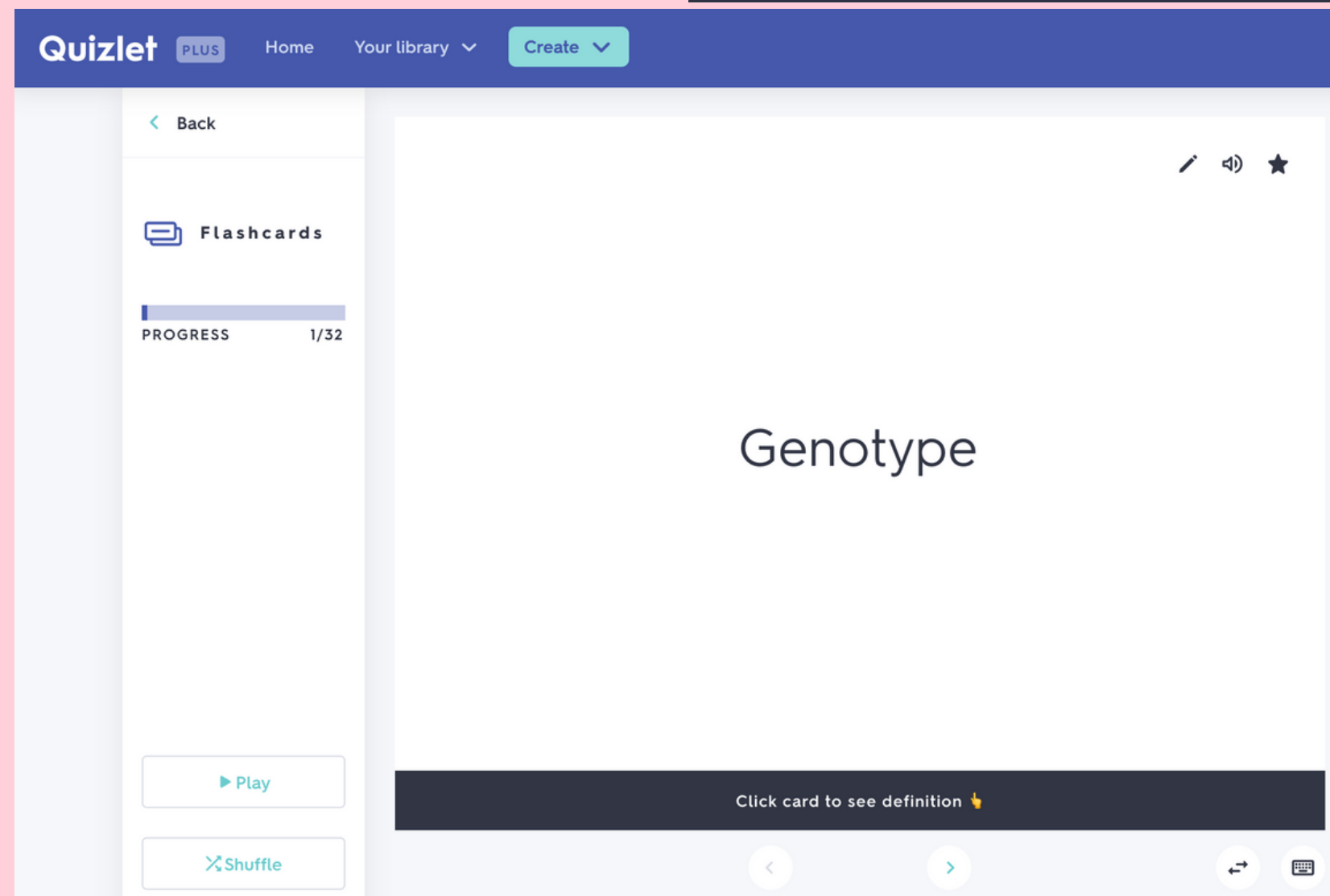
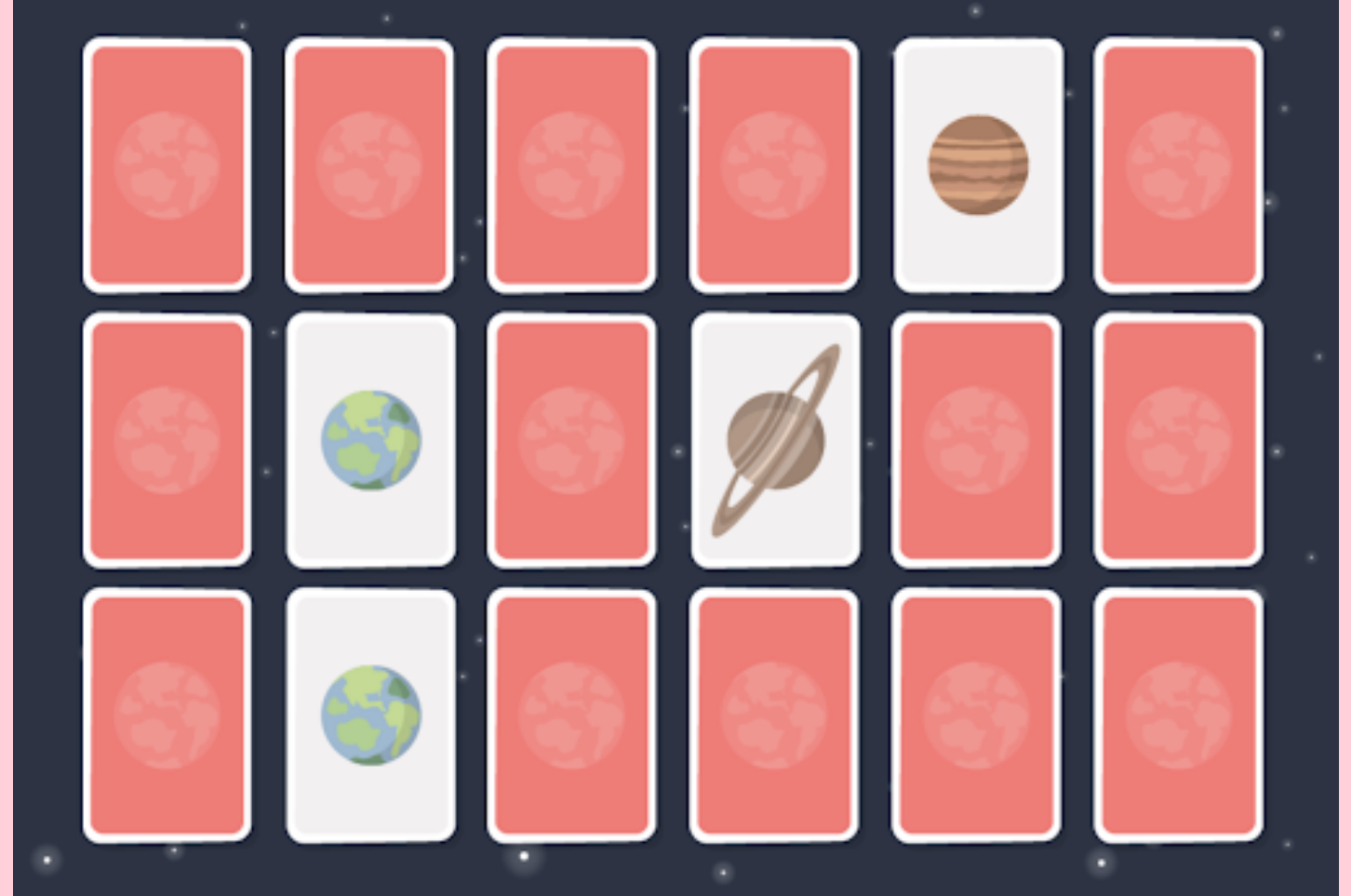
Comprà un got a la botiga del costat (3 canvis)

Total: 5 passos

TARGETES DE VOCABULARI I "MEMORY"

Puzzel.org
Quizlet

I COM ENSENYEM MORFOSINTAXI?

ARA VOSALTRES!

A partir dels continguts presentats i d'un catàleg de textos que us proposarem, realitzeu per grups una activitat/seqüència didàctica en la qual treballeu un aspecte de lèxic, fonètica, morfosintaxi, pragmàtica o sociolingüística associat a una varietat del català.

Tingueu en compte:

Nivell

Context

Reflexió metalingüística

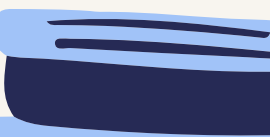
QUÈ CAL TENIR EN COMPTA?

- No sobrecarregar d'informació. No cal ensenyar "xulla", però sí "padrí"
- Tenir en compte els interessos dels alumnes
- Creau el vostre propi material i, fins i tot, modifiqueu textos
- Ensenyau en contextos en què hi hagi emoció
- Preneu una decisió pel que fa al nivell dels estudiants

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Guastalegnanne, H. (2009). Juegos para trabajar gramática y vocabulario en la clase de ele. MarcoELE
- Mallart i Navarra, J. (2013). Didàctica del vocabulari i dels vocabularis bàsics. A La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu (pp. 113-131). Institut d'Estudis Catalans
- Nattinger, J. (1988). Some current trends in vocabulary teaching. A Vocabulary and Language Teaching (pp. 62-82).
- Prado Aragonés, J. (2004). Didáctica de la lengua y la literatura para educar en el siglo XXI. Madrid: La Muralla
- Sanjuán Álvarez, M. (2004). La enseñanza del léxico: aspectos lingüísticos, psicolingüísticos y didácticos. A Mendoza, A. et al. (Eds.). Aspectos didácticos de lengua y literatura, 13 (pp. 69-128). Zaragoza: Universidad de Zaragoza y Gobierno de Aragón

MOLTES GRÀCIES!

Contacte:

Miquel: mmirokittila@gmail.com

Úrsula: ursula.vacalebrilloret@unito.it

